

УДК 159.9:355

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2022.3.3>**Валерія КОСТЮКОВА**

студентка факультету психології, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601

Valeriia KOSTIUKOVA

Student at the Faculty of Psychology, National Pedagogical Dragomanov University, Pyrohova str., 9, Kyiv, 01601

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

THEORETICAL JUSTIFICATION OF RESEARCH INTO FUTURE SERVICEMEN'S PSYCHOLOGICAL READINESS FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES

Метою статті є теоретичне обґрунтування змісту і структури психологічної готовності майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності.

Здійснено аналіз праць вітчизняних та закордонних авторів, які присвячені аналізу розвитку професійно-значущих психологічних якостей у військово-професійній діяльності майбутніх військовослужбовців.

Узагальнено основні підходи до визначення змісту і структури психологічної готовності до професійної діяльності українських та зарубіжних дослідників. Структуру психологічної готовності майбутніх військовослужбовців визначено як складову з двох підсистем – тривалої та тимчасової готовності і відповідних їм компонентів.

В підсистемі тривалої психологічної готовності майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності нами виділено дві основні складові: особистісну (моральний, вольовий, загальнопсихологічний, комунікативний, емоційний інтелект та лідерський компоненти) та функціональну (мотиваційний, когнітивний, креативний, операційний та оцінювальний компоненти).

У підсистемі тимчасової психологічної готовності виділено такі компоненти: мотиваційний, операційний, орієнтаційний, оцінювальний, емоційний та когнітивний.

На основі проведеного аналізу сутності, змісту, структури психологічної готовності, а також загальних ознак професійної діяльності зроблено висновок, що психологічна готовність майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності – це система мотивів, знань, умінь та навичок, особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності.

Ключові слова: психологічна готовність до професійної діяльності, зміст та структура психологічної готовності, психологічна готовність майбутніх військовослужбовців.

The article formulates the theoretical substantiation of the content and structure of future servicemen's psychological readiness for professional activities.

The analysis of the available works of Ukrainian and foreign scientists on servicemen's professionally-significant psychological qualities and their development allowed generalizing the main approaches to determining the content and structure of future servicemen's psychological readiness for professional activities. The future servicemen's psychological readiness for professional activities is defined as a two-subsystem structure made up of long-term readiness and temporary readiness and their corresponding components.

The future servicemen's long-term psychological readiness for professional activities includes a personal component, which is made up of a moral, volitional, psychological, communicative, emotional intelligence, and leadership components, and a functional component, which is made up of a motivational, cognitive, creative, operational, and evaluation components.

The future servicemen's temporary psychological readiness for professional activities includes a motivational, operational, orientational, evaluative, emotional, and cognitive components.

Based on the analysis of the essence, content, and structure of psychological readiness, as well as the general features of professional activity, it has been concluded that the future servicemen's temporary psychological readiness for professional activities is a system of motives, knowledge, abilities, skills, and personal qualities necessary for efficient professional activity.

Key words: psychological readiness for professional activities, content and structure of psychological readiness, future servicemen's psychological readiness.

Постановка проблеми. Проблематика психологічної готовності людини до професійної діяльності розробляється з останньої чверті ХХ ст. і досі не втрачає своєї актуальності. Це пов'язано із постійним розширен-

ням переліку видів професійної діяльності, зокрема екстремальних, а також умов та чинників впливу, що необхідні для особистісних перетворень людини в умовах професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільший внесок у дослідження означеної проблеми, як в теоретичному так і в прикладному значеннях зробили: В. Варваров, М. Виноградова, І. Горелов, В. Давидов, Ю. Забродін, О. Кокун, О. Колесніченко, М. Корольчук, Н. Лебедева, В. Молотай, В. Моляко, І. Окуленко, І. Онищенко, Н. Пенькова, О. Поканевич, А. Пуні, С. Рубінштейн, О. Тимченко, Д. Узнадзе, О. Федик, та ін.. Серед закордонних авторів можемо виділити: Kirkland F. R., Bartone P. T., G. Deaynira, S. Jerus, S. Aguilar, A. Guirao, K. Oden, D. Abrahams, M. Waxler та ін.

Попри численні психологічні дослідження, проблематика психологічної готовності до професійної діяльності залишається складною та багатогранною. Наразі зазначена проблематика досліджується у напрямках вивчення психологічної готовності до конкретної професійної діяльності, яка має свої специфічні особливості.

Проблему психологічної готовності військовослужбовців до виконання професійної діяльності досліджували: В. Барко, В. Воробйова, Л. Гундерук, О. Кокун, О. Колесніченко, В. Лефтеров, Н. Лозінська, Я. Мацегора, І. Пішко, К. Платонов, Д. Попов, Є. Потапчук, О. Сафін, О. Столяренко, В. Сисоєв, О. Тимченко, В. Якимчук, С. Яковенко та інші вчені. Питання психологічної готовності студентів до майбутньої професійної діяльності досліджували: Л. Карамушка, Т. Канівець та ін. Водночас, питання психологічної готовності майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності вивчено недостатньо. Отже, актуальність проблеми та її недостатня розробленість зумовили вибір дослідження даної статті.

Вирішення теоретичних та практичних питань психологічної готовності майбутніх військовослужбовців потребує глибокого теоретичного аналізу сутності та змісту психологічної готовності, визначення основних підходів до її вивчення з метою формування структури психологічної готовності майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності з урахуванням специфіки їх професійної діяльності.

Мета дослідження – проаналізувати основні сучасні наукові підходи щодо визначення сутності, змісту та структури психологічної готовності до професійної діяльності. Розкрити загальні ознаки професійної діяльності військовослужбовців. Визначити сутність зміст та структуру психологічної готовності майбутніх військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У психологічному словнику

поняття «психологічна готовність» визначається, як: «стан мобілізації усіх психофізіологічних систем людини, що забезпечує ефективне виконання певної діяльності» (Зинченко В. П. & Мещерякова Б. Г., 1999, с. 78). Конкретний стан готовності до дій визначається поєднанням факторів, які характеризують різні рівні готовності: фізичну підготовленість; необхідні властивості нервової системи, що забезпечують дії; психологічні умови готовності. При цьому в людини повинні бути: знання, навички та вміння відповідні сфері професійної діяльності; готовність до невідкладної реалізації наявної програми у відповідь на певний сигнал; внутрішня згода та рішучість щодо реалізації певних дій.

У галузі досліджень психологічної готовності існує чимало різних термінів для позначення різних аспектів психологічної готовності, вживання яких відрізняється у різних дослідників. Йдеться про «психологічну готовність» (Т. Кабаченко, В. Авдєєв), «психологічну стійкість» (М. Матова), «емоційну стійкість» (Л. Аболін, М. Дяченко, В. Пономаренко, Н. Носенко, О. Сіротін), «установку» (М. Марбе, Д. Узнадзе), «толерантність до стресу» (Л. Собчик), «готовність до ризику» (В. Бодров, Є. Кір'янова), «емоційно-моторну стійкість» (М. Рапохін), «надійність оператора» (Л. Вищепан, О. Золотухін, Ю. Зубарєв, Г. Нікіфоров, Л. Філіппов) тощо. (Колесніченко О. С., Мацегора Я. В. & Воробйов В. І., 2016, с. 8-9).

Водночас не існує усталеного тлумачення змісту поняття «психологічної готовності». Б. Ананьєв, Н. Левітов та С. Рубінштейн (Рубінштейн С. Л., 2000) визначають зазначене поняття, як наявність здібностей. У К. Платонова це – якість особистості. В Д. Узнадзе це – психологічний стан і суттєва ознака установки. У І. Ладанова це – психологічна умова успішності виконання діяльності. У дослідженнях М. Дяченка (Дьяченко М. И. & Кандыбович Л. А., 1976), Л. Кандыбовича, В. Пономаренка – «психологічна готовність» визначається, як показник саморегуляції та адаптації на різних етапах і рівнях протікання психічних процесів, що визначають поведінку особи, як суб'єкта діяльності. Тобто це цілісне утворення, яке характеризує емоційно-когнітивну і вольову мобілізацію суб'єкта в момент його включення у певну діяльність. Дослідники Р. Романенко і В. Серіков визначають зазначене поняття, як цілісне явище, скріплене переконаннями, морально-вольовими якостями особистості, способами поведінки, практичними вміннями і навичками. На думку Л. Кондрашової, О. Лазоренко,

Є. Потапчук, А. Прокопенко, М. Томчук та ін., психологічна готовність включає в себе професійні знання, навички і вміння та деякі риси особистості, які забезпечують успішне виконання професійних завдань (Софіян Д. В., 2019, с. 29). А. Пуні вважає, що психологічна готовність – це різновид психологічного стану, який визначає впевненість у своїх силах, прагнення досягти певної мети, високу стійкість нервових процесів, самооцінку та саморегуляцію. До того ж психологічна готовність передбачає вміння приймати правильні рішення у нестандартних обставинах.

М. Левітов зазначає, що психічні стани людини значною мірою впливають на рівень готовності людини до виконання завдань. Він визначає психологічну готовність, як тимчасовий стан особистості. Дослідник розрізняє тривалу готовність і тимчасову готовність, яку можна назвати «передстартовим станом». Він визначає три різновиди тимчасової готовності: звичайну, підвищену та знижену. Звичайна готовність буває в людини переважним чином перед звичною роботою, до якої не висувують підвищених вимог. Стан підвищеної готовності викликається новизною і творчим характером роботи. Знижена готовність може викликатися сильною й неконтрольованою емотивністю людини, яка може проявлятися у незібраності, відволіканні уваги, помилкових діях тощо. Деякі схожих поглядів на проблему психологічної готовності дотримуються дослідники П. Горностай, О. Кокун (Кокун О. М., 2010. Зазначені автори вважають за доцільне під поняттям «професійна готовність» розуміти загальну готовність людини до професійної діяльності (як психологічну так і фізичну), що може бути тривалою (професійна підготовленість) так і тимчасовою.

Тривала готовність є системою інтегрованих властивостей, знань та досвіду особистості. Така готовність поєднує в собі усвідомлення ролі певної професії у суспільстві, соціальну відповідальність, прагнення самостійно і творчо вирішувати професійні завдання. Тимчасова психологічна готовність є особливим психічним станом, який виражає у суб'єкта образ структури певної дії та стійку спрямованість свідомості на її виконання. Тривала психологічна готовність формується упродовж тривалого часу професійної підготовки і характеризує потенційну психологічну здатність особи до виконання професійної діяльності. Натомість, тимчасова психологічна готовність формується на основі тривалої і характеризує наявну на даний час психологічну здатність особи до

виконання конкретних професійних завдань. Тобто у фахівця унаслідок певних обставин може бути відсутня тимчасова психологічна готовність за наявності тривалої. Утім, дослідники наголошують на неможливості тимчасової психологічної готовності за відсутності тривалої (Дьяченко М. И. & Кандыбович Л. А., 1976).

На сьогоднішній день у психологічній науці психологічна готовність розглядається як істотна передумова будь-якої цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності (Дьяченко М. И. & Кандыбович Л. А., 1976; Карамушка Л. М., 2000). Утім, усталеного розуміння психологічної готовності до діяльності ще не сформувався. Наразі виокремлюють три підходи до розуміння її змісту.

В межах функціонального підходу (Ф. Генон, О. Довгополова, Г. Запорожцева, Левітов, О. Ліненко, О. Макаревич, В. Молотай, С. Ніколаєнко, Т. Іванова, В. Попов, Є. Потапчук, А. Пуні, О. Сафін, А. Смірнов, О. Ухтомський, О. Тімченко, М. Томчук, В. Ягупов та ін.), акцент робиться на вивченні функціональних станів психіки особи, які визначають феномен психологічної готовності до професійної діяльності. Тобто, це певний стан психічних функцій, які забезпечують високий рівень досягнень під час виконання будь-якої діяльності.

В межах особистісного підходу психологічна готовність особи до професійної діяльності визначається, як результат підготовки по певній діяльності (В. Барко, Д. Войтюк, Л. Карамушка, В. Кондратюкова, О. Лазоренко, Л. Матохнюк, Є. Потапчук, Ж. Половнікова, А. Прокопенко, Ф. Рекешева, Р. Санжаєва, М. Томчук, О. Хрущ-Ріпська та ін.). Відповідно до цього підходу, готовність розуміється як стійке багатоаспектне утворення особистості, яке включає ряд компонентів, адекватних вимогам, змісту та умовам діяльності, які в своїй сукупності дозволяють суб'єкту більш або менш успішно здійснювати діяльність. Така система формується заздалегідь, вона є стабільною і являє суттєву передумову успішної регуляції діяльності загалом (Ковальська І. Е., 2011).

Частина науковців поєднує названі вище підходи (В. Воробйова, Ф. Горбов, М. Дьяченко, О. Кокун (Кокун О. М., 2010; Кокун О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., & Лозінська Н. С., 2021), О. Колесніченко, М. Левітов, Л. Нерсесян, В. Пушкін та ін.). Вони дотримуються поглядів, що у процесі діяльності психологічна готовність проявляється водночас, як стійкі особистісні властивості людини (три-

вала готовність) та ситуативні психічні стани (тимчасова готовність), пов'язані з процесом діяльності. Тобто, у межах такого підходу позиціонується тісний зв'язок стійких характеристик особистості та функціонального стану.

Аналіз наукової літератури щодо визначення структури психологічної готовності особи до діяльності показав, що частина дослідників дотримуються трикомпонентної структури психологічної готовності. Так у О. Божовича це – когнітивний, регуляторний та особистісно-смысловий компоненти. У М. Логачова це – психічний, фізичний і технічний компоненти. У В. Шаласва це – інформаційний, операційний та мотиваційний компоненти. О. Іванова та О. Тарновська виокремлюють такі взаємозумовлені та взаємозалежні структурні компоненти, як: функціональний, особистісний та емоційний. М. Томчук та В. Платонов вважають, що структуру психологічної готовності людини до діяльності утворюють мотиваційний, загальнопрофесійний, емоційно-вольовий компоненти. На думку І. Горелова структурними компонентами психологічної готовності людини є: професійний, мотиваційний та особистісний. Дослідниця Л. Матохнюк виокремлює когнітивний, операційно-діяльнісний та мотиваційно-ціннісний компоненти структури психологічної готовності людини до діяльності (Матохнюк Л. О., 2006).

Чотирикомпонентну структурну модель психологічної готовності пропонують: О. Добрянський – виділяє мотиваційний, когнітивний, операційний та операційно-процесуальний компоненти. Дослідник О. Керницький виокремлює: мотиваційний, когнітивний, операційний, емоційно-вольовий компоненти. В. Барко, Л. Карамушка (Карамушка Л. М., 2000), М. Москальов, О. Тимченко, О. Тополенко, В. Толочек, В. Кохан виділяють: мотиваційний, когнітивний, операційний та особистісний компоненти. Такі дослідники, як О. Бандурка, С. Бочарова, О. Землянська, Т. Траверсе, В. Ягупов переконані, що структура психологічної готовності особистості до діяльності вміщує: мотиваційний, пізнавальний, емоційний та вольовий компоненти.

П'ятикомпонентну структуру психологічної готовності людини до професійної діяльності обґрунтовують М. Дяченко та Л. Кандилович (Дяченко М. І. & Кандилович Л. А., 1976), що розглядається як цілісне, ієрархічне, динамічне утворення, до складу якої входять: мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий та оціночний структурні компоненти. Належний розвиток вказаних

компонентів та їх інтеграція є показником високого рівня психологічної готовності людини до діяльності. Дослідниця О. Бикова виокремлює інші компоненти в структурі психологічної готовності особи до професійної діяльності, а саме: морально-психологічний, командирський, авторитарний, креативний, комунікативний.

Шестикомпонентну структуру психологічної готовності особи до професійної діяльності пропонує Л. Кондрашова. Вона складається з: мотиваційного, морально-орієнтаційного, пізнавально-операційного, емоційно-вольового, психофізіологічного та оціночного компонентів.

Існують і більш диференційовані підходи щодо визначення психологічної готовності особи до професійної діяльності. Так, О. Кокун (Кокун О. М., 2010, с. 188-189) виокремлює тривалу та короткочасну психологічну готовність у фахівця, що діє в екстремальних ситуаціях. При цьому у тривалій психологічній готовності виділяється 4 особистісних компоненти (моральний, вольовий, комунікативний, загальнопсихологічний) та 6 функціональних компонентів (мотиваційний, когнітивний, креативний, орієнтаційний, операційний, оцінювальний). Натомість у короткочасній психологічній готовності дослідник виокремлює 5 компонентів (мотиваційний, орієнтаційний, операційний, оцінювальний, емоційний).

Дослідники (Кокун О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., & Лозінська Н. С., 2021, с. 7-9) у психологічній готовності військовослужбовців до виконання службово-бойових завдань виділяють 38 показників, 20 з яких характеризують особистісну готовність та 18 – функціональну.

Для визначення складових структури психологічної готовності майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності необхідно розкрити основні особливості військово-професійної діяльності для визначення комплексу професійних і психологічних якостей необхідних військовослужбовцю, як суб'єкту військово-професійної діяльності.

За типологією професій по критеріям вимог, що висувуються до людини, професія військового належить до діяльності, яка проходить у нормативно заданих екстремальних умовах. Такий тип професії потребує психофізіологічної витривалості і високої працездатності.

Військово-професійна діяльність є різновидом суспільної праці, яка виникає унаслідок соціальної потреби суспільства у захисті територіальної цілісності та незалежності

Батьківщини. Тому професійна діяльність військових – це соціально зумовлена діяльність, яка у мірний час спрямована на підтримання бойової готовності збройних сил в інтересах забезпечення безпеки держави, а під час війни – на знищення ворога. Для такої професійної діяльності загалом притаманні висока фізична і морально-психологічна напруженість.

Військово-професійна діяльність у звичайних, мирних умовах також має свої специфічні особливості, що виходять за межі звичайних умов праці цивільних працівників. Військова служба передбачає усвідомлене підпорядкування своєї волі та бажань, волі іншої людини – командира, що в соціальнопсихологічному плані супроводжується обмеженням ступеня особистої свободи і обумовлена суврою регламентацією військової служби.

Окрім зазначеного до особливих умов військово-професійної діяльності дослідники відносять: тривалу діяльність без відпочинку та сну; інтенсивну діяльність в умовах дефіциту часу; інформаційного навантаження; часової невизначеності; прийняття відповідальних рішень в умовах несподіваних подій та неповної інформації.

Особливістю військово-професійної діяльності є її колективний характер. Тому успішне виконання службово-бойових завдань може бути забезпечене вмільми і злагодженими діями різних військовослужбовців, їх організованістю, дисциплінованістю та відповідальністю кожного військовослужбовця підрозділу.

Важливою складовою військово-професійної діяльності є управлінська діяльність, адже практично кожен офіцер повинен бути фахівцем з управління, який поєднує у собі бойового командира, керівника бойової підготовки та всього устрою воєнної служби, як у мирний час так і під час війни. Управлінська діяльність командира вирізняється інтелектуальним змістом, комунікативними компетенціями, лідерськими якостями. Така діяльність включає в себе організацію, планування, мотивування, контроль і регулювання технологічних, соціальних, індивідуально-психологічних та інших процесів, що відбуваються у підрозділі (Калагін Ю. А. & Афоніна Е. А., 2008, с. 13).

Отже, до загальних ознак професійної діяльності військовослужбовців можна віднести: соціальну обумовленість; регламентованість військової діяльності законодавством, статутами, наказами; психологічну напруженість та екстремальність умов виконання функціональних обов'язків; колективний

характер праці; комплексність та багатогранність психофізіологічних вимог до особистості військовослужбовця, адже військова професія загалом включає в себе три типи професійної діяльності: «людина – людина», «людина – техніка», «людина – знакова система» (Приходько І. І., 2008, с. 14).

Висновки. На основі проведеного аналізу сутності, змісту, структури психологічної готовності, а також загальних ознак професійної діяльності, можна дійти висновку про те, що психологічна готовність майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності – це система мотивів, знань, умінь та навичок, особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності.

У нашому дослідженні ми дотримуємося розуміння психологічної готовності майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності, як сукупності певних психологічних властивостей і станів особистості, які утворюють системи тривалої та тимчасової готовності, що перебувають в єдності. Тобто, структура психологічної готовності майбутніх військовослужбовців складається з двох підсистем – **тривалої** та **тимчасової** готовності та відповідних ним компонентів.

В підсистемі **тривалої** психологічної готовності майбутніх військовослужбовців до професійної діяльності нами виділено дві основні складові: **особистісну** та **функціональну**.

Особистісна передбачає наявність таких компонентів:

- *моральний* (усвідомлення майбутнім військовослужбовцем особистого обов'язку та відповідальності щодо захисту Батьківщини);
- *вольовий* (здатність мобілізації сил відповідно до умов професійної діяльності);
- *загальнопсихологічний* (здатність до саморегуляції психічного стану);
- *комунікативний* (комунікабельність, переконливість, володіння військово-професійною мовою);
- *лідерський* (наявність лідерських чеснот та якостей);
- *розвинений емоційний інтелект* (самоусвідомість, саморегуляція, емпатія, соціальні навички).

У **функціональну** включено такі компоненти:

- *мотиваційний* (сукупність мотивів, необхідних для успішної майбутньої професійної кар'єри військовослужбовця);
- *когнітивний* (сукупність знань, необхідних для успішного здійснення майбутньої професійної кар'єри);

- *креативний* (здатність генерувати ідеї, гнучкість розуму, творчі здібності особистості);

- *операційний* (сукупність умінь і навичок, необхідних для успішного здійснення майбутньої професійної кар'єри);

- *оцінювальний* (критична самооцінка своєї підготовленості до вирішення службово-професійних завдань у майбутньому);

У підсистемі **тимчасової** психологічної готовності нами виділено такі компоненти:

- *мотиваційний* (налаштованість курсанта (слухача) на ефективне навчання);

- *операційний* (сукупність умінь і навичок, необхідних для успішного навчання курсантів (слухачів) професії військового);

- *орієнтаційний* (наявність знань та уявлень про особливості і умови професійного навчання та основні вимоги до курсантів (слухачів));

- *оцінювальний* (самооцінка щодо кількості, якості та ступеню засвоєння знань, а також здатності застосовувати їх в майбутній професійній діяльності);

- *емоційний* (загальна позитивна налаштованість щодо професійного навчання);

- *когнітивний* (знання курсантами (слухачами) вимог та функціональних обов'язків, що висувуються до них в процесі професійного навчання).

Перспективи подальшого дослідження. У структуру психологічної готовності, окрім традиційних компонентів, які зазвичай включають у структуру психологічної готовності майбутніх фахівців, було включено лідерство та емоційний інтелект. Враховуючи результати психологічних досліджень з проблематики лідерства та емоційного інтелекту, можна зробити попередній висновок, що успішність професійної діяльності майбутніх військовослужбовців залежить не лише від мотивації, теоретичної, практичної та психологічної підготовки, але й від сформованості таких якостей особистості, як емоційний інтелект та лідерство. Цей напрямок, ще не достатньо розроблений в психології, утім він є значущим для формування психологічної готовності до професійної діяльності. Тому розпочата робота потребує подальшої теоретичної та практичної розробки.

Література:

1. Дьяченко М. И. & Кандыбович Л. А. (1976). Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск : Изд-во БГУ.
2. Калагін Ю. А. & Афоніна Е. А. (2008). Військова служба за контрактом (соціальний вимір) : монографія. Х. : ХУПС.
3. Карамушка Л. М. (2000). Психологія управління закладами середньої освіти: монографія. К. : Ніка-центр.
4. Ковальська І. Е. (2011). Психологічна готовність керівників прикордонних підрозділів до забезпечення безпеки підлеглого особового складу. *Вісник Національного університету оборони України..* Вип. 4., 141-146.
5. Кокур О. М. (2010). Зміст та структура психологічної готовності фахівців до екстремальних видів діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць.* Вип. 7., 182–190.
6. Кокур О. М., Мороз В. М., Пішко І. О., & Лозінська Н. С. (2021). Формування психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до виконання завдань за призначенням під час бойового злагодження : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2021.
7. Матюхнюк Л. О. (2006). *Формування психологічної готовності майбутніх інженерів-прикордонників до професійної діяльності.* (автор. реф. Кандидатської дисертації). Хмельницький, 2006.
8. Приходько І. І. (2008). Професійний психологічний відбір майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України : монографія. Харків : Акад. ВВ МВС України.
9. Зинченко В. П. & Мещерякова Б. Г. (ред.). (1999). Психологический словарь. М.: Педагогика-Пресс.
10. Колесніченко О. С., Мацегор Я. В. & Воробйов В. І. (ред.). (2016). Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності поза межами пункту постійної дислокації : монографія / та ін. Харків : НАНГУ.
11. Рубинштейн С. Л. (2000). Основы общей психологии. С-Пб. : Питер.
12. Софіян Д. В. (2019). *Розвиток в офіцерів-кінологів психологічної готовності до професійної діяльності у процесі підвищення кваліфікації* : (кандидатська дисертація). Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль.

References:

1. D'jachenko M. I. & Kandybovich L. A. (1976). Psihologicheskie problemy gotovnosti k dejatel'nosti. Minsk : Izd-vo BGU [in Ukrainian].

2. Kalagin Yu. A. & Afonina E. A. (2008). Vijs`kova sluzhba za kontraktom (social`ny`j vy`mir) : monografiya. X. : XUPS [in Ukrainian].
3. Karamushka L. M. (2000). Psy`xologiya upravlinnya zakladamy` seredn`oyi osvity` : monografiya. K. : Nika-centr [in Ukrainian].
4. Koval`s`ka I. E. (2011). Psy`xologichna gotovnist` kerivny`kiv pry`kordonny`x pidrozdiliv do zabezpechennya bezpeky` pidleglogo osobovogo skladu. Visny`k Nacional`nogo universy`tetu oborony` Ukrayiny`.. Vy`p. 4., 141-146. [in Ukrainian].
5. Kokun O. M. (2010). Zmist ta struktura psy`xologichnoyi gotovnosti faxivciv do ekstremal`ny`x vy`div diyal`nosti. Problemy` ekstremal`noyi ta kry`zovoyi psy`xologiyi. Zbirny`k naukovy`x prac`. Vy`p. 7., 182–190. [in Ukrainian].
6. Kokun O. M., Moroz V. M., Pishko I. O., & Lozins`ka N. S. (2021). Formuvannya psy`xologichnoyi gotovnosti vijs`kovosluzhbovciv vijs`kovoyi sluzhby` za kontraktom do vy`konannya zavdan` za pry`znachennyam pid chas bojovogo zlagodzhennya : metod. posib. K. : 7BCz, 2021. [in Ukrainian].
7. Matoxnyuk L. O. (2006). Formuvannya psy`xologichnoyi gotovnosti majbutnix inzheneriv-pry`kordonny`kiv do profesijnoyi diyal`nosti.(avtoref. Kandy`dats`koyi dy`sertaciyi). Xmel`ny`cz`ky`j, 2006. [in Ukrainian].
8. Pry`xod`ko I. I. (2008). Profesijny`j psy`xologichny`j vidbir majbutnix oficeriv vnutrishnix vijs`k MVS Ukrayiny` : monografiya. Xarkiv : Akad. VV MVS Ukrayiny`. [in Ukrainian].
9. Zinchenko V. P. & Meshherjakova B. G. (red.). (1999). Psihologicheskij slovar'. M.: Pedagogika-Press. [in Russian].
10. Kolesnichenko O. S., Macegor Ya. V. & Vorobjov V. I. (red.). (2016). Psy`xologichna gotovnist` vijs`kovosluzhbovciv Nacional`noyi gvardiyi Ukrayiny` do sluzhbovo-bojovoyi diyal`nosti poza mezhamy` punktu postijnoyi dy`slokaciyi : monografiya / ta in. Xarkiv : NANGU. [in Ukrainian].
11. Rubinshtejn S. L. (2000). Osnovy obshhej psihologii. S-Pb. : Piter. [in Russian].
12. Sofiyany D. V. (2019). Rozvy`tok v oficeriv-kinologiv psy`xologichnoyi gotovnosti do profesijnoyi diyal`nosti u procesi pidvy`shchennya kvalifikaciyi : (kandy`dats`ka dy`sertaciyi). Ternopil`s`ky`j nacz. ped. un-t im. V. Gnatyuka. Ternopil` [in Ukrainian].